

Otvoritev 50. zasedanja sistema Državne narodne

med moškimi i prijatelje i sovražnike. Katerih je več, prvih ali drugih? To vprašanje je stavil neimeniten londonski list svojih poravancem, ki so ob enem člani korenje ali spodnje zbornice. Ne se šel paš s tega stališča, da so člani se vajeni glasovanja, in zgodilo tudi dobro pogodili. Od govorice zbornice so bile tri četrtine glasovancev proti lasem in ena sardina četrtina za lase. Od spodnje zbornice je glasovalo za ostržene lase 17 in proti tej modi pa 232 poslancev. Zanimive so bile opazke, ki so jih napisali poslanci na svoje govornice. Angleski list jih objavlja po vrsti. Nekí konservat. poslanec priporoča, naj stopi gospodičarji v pasjo hišico in naj pričajo. Nekí polkovnik je grozil svojim hčeri, da si pusti brado rasti, če ona ostrže lase. Nekí poslanec s industrijskega središča pomlavljal moderne otroke, ki ne razlikujejo med svojega očeta od svoje matere. Prejuni, minister Henderson poudaril ostrženim lasem hvaloto, to pa v zdravstvenih in iz čestobnih razgov. Gospod Ammon se je otrekel glasovanja, ker nosi njegova žena kratke, njegova hči dolge lase. Poslanec Pownall je pravljaja, da ima 35.000 volilk. Tu ne ne glasuje, kajti glasovanje ni pomenjalo zanj politični samor.

DNEVNE VESTI

Pristaniška politika

Danes se bo otvorilo v Trstu nacionalno zborovanje za razpravo o pristaniški politiki, katero je sklicala, kakor znano, nacionalna konfederacija trgovcev. Otvoritvena ceremonija se bo izvršila ob 12. uri v Liktorski dvorani tukajšnje fashe ob navzočnosti zastopnikov političnih in upravnih oblastev. Zborovanje bo otvoril on. Lantini, predsednik trgovske konfederacije.

Popoldne ob 16.30 se bodo zborovali sestali v prostorih tržaške trgovske zveze, kjer se bo začelo podrobno delo, ki se bo nadaljevalo tudi v sredo zjutraj. Daljša poročila o pristaniški politiki in o drugih vprašanjih, ki so z njo v zvezi, bodo podali, poleg on. Lantini, on. Banelli, Moroni, Radončič, Funes in drugi.

Zborovanja, kateremu bosta menda prisostvovala tudi ministri on. Belluzzi in on. Ciaffai, in ki bo radi tega zadobilo vse večjo važnost, se bodo udeležili zastopniki trgovskih zvez iz Benetk, Turina, Milana, Ljube, Genova, Neaplja, Palerma, Barija, Firenz, Vidma, Gorice, Bolcana, Mantove, Piacenze, Ferrare, Cremona, Pise, Macerate, Potenze in še nekaterih drugih mest.

Novi potni listi

Po naredbi ministrstva za zunanje zadeve je bil z večerajšnjim dnem uveden tudi v tržaški pokrajini nov vzorec potnega lista za v inozemstvo.

Z novim potnim listom so se uvedle tudi razne nove določbe; tako na pr. se potni list izda lahko skupno za družinskega očeta za ženo in za otroke, če niso še dosegli 15. leta starosti.

Pristojbina za izdajo potnega lista znaša 80 lir. Potni list sam stane 10 lir, ovoj s diskovinami za statistične podatke pa 5 lir.

Potni list velja navadno za dobo enega leta. Vendar se pa lahko veljavnost potnega lista — na prošnjo prizadete ali pa uradno — omeji na dobo, ki je manjša nego eno leto. V takšnem slučaju se pristojbina za izdajo potnega lista zniža na polovico, t. j. na 40 lir.

Dve ladji splovljeni

Ob navzočnosti velike množice oblastev in občinstva sta se večeraj srečno splovili v tržaški ladjedelnici ladji »Juvenal« in »Lucretia«, ki bosta služili dvema inozemskima družbama za prevažanje petroleja.

Nalezljive bolezni v našem metu

V tednu od 27. maja do 2. junija t. l. je bilo v našem mestu naznanjenih: sedem slučajev davice; trije slučajji škrlatice; sedem slučajev legijske mrzlice; en slučaj paratifusa in 57 slučajev ospice.

Iz tržaškega življenja

Tragične posledice neprevidne vožnje z avtomobilom. — Mlada ženska mrtva, njen spremljevalec nevarno poškodovan.

Na cesti med Sv. Križem in Prosekom se je v nedeljo zvečer dogodila huda nesreča, ki je imela tragične posledice; zahtevala je človeško žrtev in malo je manjkalo, da se ni zaključila z izgubo dveh življenj.

Okoli 20.15 je vozil po tej cesti v smeri proti Trstu avtomobil, v katerem sta sedeli dve osebi, in sicer 40-letni Karel Ferrarese, stanujoč v ul. Parini št. 8, in 33-letna uradnica Marija Ortali, stanujoča v ul. G. Caprin št. 17, oba namesčena pri tržaški paroplovni družbi Tripicevich. Vračala sta se z izleta v Trst. V bližini Proseka je avto, ki je drvel z izredno naglico, hotel prehiteti neki drugi avto, ki ga je vodil uradnik Pavel Deles in v katerem je sedel trgovec Milan Janković, stanujoč v ul. Romagosa št. 18. Ko je Deles začel za seboj trobljenje in brenčanje motorja, je zavil na kraj ceste in tako pustil prosto pot drugemu avtomobilu, ki je prifrčal mimo kot pušica. V naslednjem trenutku se je zgodila nesreča. Komaj je Ferraresejev avtomobil prevozil še kakih 20 metrov, je zadel ob kup gramoza kraj ceste, odskočil ter se prevrnil. Pri tem sta Ferrarese in Ortalinjeva odletela s svojih sedežev na cesto ter obležala nezvestna. Dramatičnemu prizoru sta prisostvovala tudi dva vojaka, ki sta šla tam mimo in sta skupno z Delesom in Jankovićem urno priskočila na pomoč ponesrečenca. Ravno tedaj je privozil v nasprotni smeri tretji avtomobil, s katerim je bila ženska, ki je bila hudo ranjena na glavi, nemudoma prepeljana v mestno bolnišnico, kamor sta Janković in Deles kmalu nato prepeljala s svojim avtomobilom tudi Ferrareseja. Tamošnji zdravnik je takoj spoznal, da je za Ortalinjevo vsaka pomoč zaman; reva je bil že mrtva; imela je počeno lobožjo in številne druge poškodbe. Ferrarese je imel hudo rano na glavi, pretresene možgane in zlomljeno desno roko. Po prvi pomoči je bil sprejet v kirurški oddelki; ozdravit bo — če ne nastopijo take komplikacije — v mesecu dni.

Oblast je uvedla preiskavo o nesreči, ki je v marsičem še nejasna. Da se je nesreča pripetila radi prenapetosti vožnje, o tem pač ni nobenega dvoma; ni pa še ugotovljeno, kdo je pravzaprav odgovoren za to. Zdi se namreč, da je ponesrečeni avto vodila Ortalinjeva, kar bi se dalo sklepati po okolščini, da so našli pri njej več pobotnic za globe, plačane radi prenapetosti vožnje.

Ferrarese je poročen in njegova žena je šele ob pozni uri zvedela za nesrečo.

Električni lok ga je ubil

V kamnolomu Faccanoni nad Vrledo se je večeraj zjutraj pripetila smrtna nesreča, pri kateri je mlad delavec izgubil življenje. Okoli 8. ure, kmalu potem, ko je prišel na delo, je 26-letni elektrotehnik Salvador Savio, stanujoč v ulici Madonna del Mare št. 7, stopil v kabino, v kateri so postavljeni transformatorji za električni lok, ki gonilne stroje v kamnolomu; hotel se je prepričati, ali so vse priprave v redu. V ta namen je stopil na majhen oder, tako da se je z glavo približal stropu, na katerem so pritrjene napeljevalne za električni lok v napetosti 25.000 voltov. Pri pregledovanju raznih naprav se je mladenič najbrž preveč približal tem napeljavam, kajti nenadoma je nastala velika električna iskra in svignila vanj. Širok se je vrnil z odra kakor od strele zadet in obležal nezvesten. Delavci, ki so od zunaj zapazili blisk, so takoj zaslužili, da se je zgodila nesreča; prihiteli so v kabino in skušali na kak način pomagati nesrečnemu mladeniču.

Na lice mesta je bil takoj poklican zdravnik rešilne postaje, ki pa je na prvi pogled spoznal, da je prišel zaman; Savio je bil že mrtev. Močan električni tok mu je šel skozi telo in ga na mestu usmrtil. Širok je bil osmojen po desni roki in rami, iz česar bi se dalo sklepati, da se je dotaknil kakke nevolje in priprave in tako povzročil smrtonosni kratki stik.

Po obvestenju izvidu je bilo truplo ponesrečenca prepeljana v mrtvašnico mestne bolnišnice.

Tržaška porota

Roparski napad na postajo v Prestranku pred porotniki

Včeraj se je pričela obravnava proti Petru Zele-tu, Silvestru Smrduju in Ivanu Kogej-u, obtoženi, da so 3. aprila 1926 udeležili roparskega napada na upravni urad postaje Prestranek. Matenjavas in oropali blaginjo. Citateli se gotovo še spominjajo tega zločina. Bilo je zvečer, ko se je na postaji imela menjati finančna sraža. V uradu so bili uradniki trške Gondrand. Vstopil je maskiran neznanec in zaklical: »Roke kvišku!« Za njim je vstopil drugi in naperil dva samokresa na navzočne. Oba sta izstrelila po en strel v zid. Tretji došel je šel k blaginji in jo izpraznil. Bilo je v njej približno 270 tisoč lir. Potem so izginili vsi trije. Na klic na pomoč so prihiteli finančni stražniki in miličniki in začeli zasledovati roparje, ki se ob Pivki otvorili ogenj na zasledovalce. V boju sta padla miličnik Dal Fiume in finančni stražnik Tempesta, težko ranjeni so bili železničar Attilij Pizzutti in finančna stražnica Humbert Tazzini in Martin Bartetta. Od banditov sta pustila v boju svoje življenje Ladislav Molik in Alojzij Vilhar.

Preiskave so obtežile obtožence, ki so v kletki. Toda obtoženci so tudi Jakob Gerželj, Herman Solar in Rainund Samsa, ki jih ni na obravnavi. Zato se obravnava razcepi. Proti poslednjemu se bo po tej vršila druga obravnava v kontumaciji.

Prvi je zaslišal Peter Zele. »Poznal sem Vilharja že več let, pravi Zele, in sem bil z njim vedno v trgovskih stikih. Nekdaj sem mu posodil 300 lir in takrat mi je Vilhar predstavljal Solarja. Pozneje sem prosil Vilharja, naj mi vrne tistih 300 L in tedaj me je on vprašal, ali vem, kako stoji urad na postaji, ali je mnogo promet, kakšen urnik ima itd. Povedal mi je, da je Solar član »Orjuna« in da je nekaj z nekim Gerželjem vrgel bombo v palačo, ki se gradi na mestu, kjer je nekoč stal hotel »Balaan« v Trstu. Vilhar mi je povedal, da namerava napasti postajo v Prestranku in jaz sem mu odsvetoval. Nagovarjal me je, naj se vpišem v »Orjuna«, a jaz tega nisem hotel storiti, ker so nistem hotel baviti s politikom. Ko je videl, da me ne pregovori, mi je zagrozil s samokresom, češ da moram molčati, ker bi sicer imel opraviti tudi z enim, ki je še bolj nevaren — z Ladislavom Molkom.«

Predsednik: »Vi ste vedeli, kdo je Molk?«

Obtoženec: »Vedel sem, da je ubil dva karabinerja v Istri, toda bal sem se groženj. Na dan zločina sem bil pri procesiji, ko sem naenkrat videl tekat miličnike in karabinerje. Razumel sem, da so Vilhar in tovariši izvršili, kar so nameravali. Šel sem domov, a sem bil aretiran še istega dne.«

Rainund Samsa je bil aretiran v Jugoslaviji, a tamošnje oblasti ga niso hotele predati italijanskim, zato bo sojen v kontumaciji.

ciji. V trenutku aretacije je imel pri sebi 21.000 lir in je takoj priznal, da jih ima od napada na postajo v Prestranku.

Predsednik čita zapisnike o izjavah Zeleja v preiskavi, nakar se obravnava prenese na popoldne.

Popoldnaska razprava

Smrduju opiše, kaj je delal ves dan v soboto pred zločinom. O zločinu ne ve ničesar in večinoma odgovarja le na vprašanja.

Odv. Robba: »Ko ste bili izprani dne 12., vam je li komisar dejal kaj o pelegirni in kolezu?«

Obtož.: »Ne, sam sem mu govoril o tem.«

Preds.: »Je li komisar vedel kaj o pogovoru z Vilharjem v gostilni Burger?«

Obtož.: »Ne vem, ali je kaj vedel — na vsak način sem mu pa jaz dejal vse.«

Poillucci: »Potrdi obtoženec, da je dejal komisarju, da mora Zele vedeti kaj o napadu?«

Obtož.: »Da, dejal sem mu, da mora vedeti Zele vse. Zele mi je sam dejal, da pričakuje osebo iz Jugoslavije in iz Trsta.«

Preds.: »Zele je bil aretiran — toda to stvar je maresjalo zvedel Zele od Smrduja.«

Zele: »Jaz sem dejal Smrduju, kar mi pravite, toda to Zele po pogovoru z maresjalom, ki mi je dejal, da je izvedel Zele od Smrduja.«

Odv. Poillucci: »Kdaj je Zele bil tepen?«

Zele: »Malo prej, ko sem podpisal zapisnik. Šele potem so mi obljubili prostost in dovoljenje za obrat gostilne.«

Preds.: »Zakaj niste takoj povedali to preiskovalnemu sodniku?«

Zele: »Pisal sem v juniju ali juliju državnemu pravdnstvu, da popravim, kar sem izpovedal, toda ta ni prišel.«

Preds.: »Opišite nam gostilno Burger, Smrduj.«

Smrduj: »Navadna podeželska gostilna. Z veliko sobo in sobo za tuje.«

Odv. Robba: »Je obtoženec pogosto zahajal v to gostilno?«

Smrduj: »Vsak dan.«

Odv. Robba: »Je li Smrduj kdaj posodil bicikelj in pelegirno komu drugemu?«

Smrduj: »Kdor je hotel, ju je lahko imel. Priče so Čelan in Ring.«

Petminutni odmor.

Po odmoru čita predsednik zapisnik prvega zaslišanja Smrduja. V zapisniku opiše Smrduj vse, kar je dan pred zločinom delal.

Po dolgotrajnem čitanju prosi Smrduj za besedo: potrdi še enkrat, da on sam ni o zločinu maresjalu ničesar dejal.

Začne se zasliševanje civilne stranke. Stopi pred predsednika tajnik tržaške fašistovske zveze inž. Cobolli. Pred zaslišanjem pove predsednik, da so bile žrtve napada odlikovane s srebrno svetinjo.

Inž. Cobolli obrazloži, zakaj je prišel na obravnavo kot civilna stranka. Zastopa družini obeh žrtev. Njegov odvjetnik je odv. dr. Kamilo Poillucci.

Preds.: »Ali veste, da ima »Orjuna« tudi na tej strani meje ljudi in da dela tudi čez mejo?«

Priča: »Na vsak način. Zveze so direktne — vsekakor jih je vedno manj.«

Inž. Cobolli: »Prepričan sem, da se gre tu za politični zločin!«

Odv. Poillucci: »V zapisniku!«

Odv. Robba: »Kako misli to priča?«

Priča: »Člani te banditske družbe so bili v direktnih zvezah z »Orjunom.«

Odv. Robba: »Delamo tu proces slavičmu?«

Preds.: »Ne! Gre le za to, ali je imela v tem zločinu »Orjuna« prste vmes!«

Odv. Robba: Zele je bil občinski tajnik v Slavini. Odstopil je sam.«

Preds.: Da — primoran, kajti vedelo se je, da je Zele protitalijanski element. Kaj misli priča o zločinu?«

Priča: »Brigantski zločin s političnim smernicami. Je povsod tak. Tudi napad na vlak v Istri.«

Odv. Robba: »Ni res! Naj se prinese »eni akte o tej obravnavi!«

Nastopi Fazzini Humbert, eden izmed finančnih stražnikov, ki je tudi zasledoval napadalce. Bil je odlikovan z bronasto svetinjo.

»Zločin se je zgodil,« pravi, »v trenutku, ko se je morala premenjati sraža. Začel je zasledovati zločince Zele po zločinu. V daljavi 400–500 metrov od postaje so se banditi postavili v bran. Eden izmed zločincev je kmalu padel. Drugi so bežali, se obračali in streljali. Ob Pivki je padel stražnik Bartetta. V razdalji 3–4 metre od priče se je za skalo vsakotoliko pokazala glava enega izmed napadalcev. Padel je stražnik Tempesta in kmalu za tem je padel Dal Fiume, tajnik prestranskega fasja.«

Finančni stražnik Martin Bartetta je bil tudi odlikovan s srebrno svetinjo. Ta se ne spominja ničesar — bil je ranjen že v začetku boja.

Bizzutti Attilij, miličnik pete legije, je bil tudi odlikovan. Bil je težko ranjen v ramo. Opiše zasledovanje. Po tračnicah je zagledal več mladeničev, ki so bežali. Ob Pivki se je začel pravi boj. Priči je znanjalko streliva, ko se je nahajal kakih 3–4 metre oddaljen od Vilharja. Molik je bil že mrtev. Priča je bil ranjen od Vilharja, ki je tudi padel mrtev.

Karmel Vanelone je finančni stražnik in je bil odlikovan z bronasto svetinjo. Ta je imel nastopiti službo ob šestih, ko je zaslišal strele.

Vesti iz Goriškega

Goriške mestne vesti

Birma na Tolminkem

Letos se bo vršila na Tolminkem birma v sledečih dneh:

Dne 14. julija v Volčah; 15. jul. v Tolminu; 16. julija pri Sv. Luciji; 17. julija v Podmelcu in Tribuši; 18. julija na Sentviški Gori; 19. julija na Ponikvah; 23. julija na Grahovem; 24. julija v Podbrdu; 25. julija v Stržišču.

Dnevi, v katerih se bo vršila birma na Krasu

Na Krasu bo prevzvišeni goriški nadškof delil zakrament sv. birme v sledečih dneh: 2. septembra v Ribemberku; 3. sept. v Smarjah; 4. sept. v Brancini in Gaberju; 5. sept. v Stjaku; 6. sept. v Kobjeglavi in Štanjalu; 8. sept. v Komnu; 9. sept. v Goriškem in Velikem dolu; 10. sept. v Pliskovici in Gabrovici; 11. sept. v Škrbinji; 12. sept. v Temnici in Vojsčici.

Častna šola v Turinu

Tukajšnje vojaško poveljstvo nas obvešča, da se sprejme več dijakov, ki so študirali inženirijo, v kraljevo častniško šolo v Turinu. Prošnje za vstop v imenovano šolo se lahko predložijo pristojni oblasti do 31. julija t. l.

Iz pokrajinskega odbora za ekonomijo

Imenoval se je Lucijan Gasparini, predsednik kmetijskega in gozdarskega odseka pri odboru za ekonomijo, kot zastopnik odbora pri pokrajinski komisiji za svilorejo, ki se bo v kratkem času ustanovila. Pospeši se prizadevanje ustanoviti za tukajšnjo pokrajino avtomobilski klub s sedežem v Gorici. Dokončalo se je štetje obrtnih in trgovskih trdk in se je ves material poslal osrednjemu zavodu za statistiko v Rimu. Na klonil se je prispevek telefoničnu družbi za Benetice v znesku L 1500 za vpeljavo nepretrganega telefoničnega urnika (prispevek za l. 1928) in L 500 odboru za postavitev spominske kočice v spomin junakom, padlim na Krnu.

Nesreča

Nesreča je hotela, da si je v parku goriške gimnazije izpahnil pri padcu trinajstletni dijak Srečo Bisali levi lakot. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer so izjavili zdravniku, da ozdravi približno v štirih tednih.

Mesečni povzetek civilnega stanja v Gorici

V mesecu maju je bilo v goriškem mestu 19 porok, 63 rojstev, 66 jih je pa umrlo; umrle so torej tri osebe več kakor so se rodile. V aprilu je bilo 23 porok, 63 se jih je rodilo (med temi so bili trije mrtvorojeni), 61 jih je pa umrlo, kar da prebitek ene osebe nad rojstvi.

Z drugega nadstropja je padel, pa so mu ni nič zgodilo

Na Piazzutti je padel večeraj zjutraj z drugega nadstropja neke hiše 4-letni otrok Marij Možina. Kljub temu, da je visočina precej velika, se otroku k sreči ni zgodilo nič hudega. Opraskal se je samo nekoliko po obrazu, nogah in zadaj na temenu. Igral se je namreč na balkonu, katerega ograja ni preveč priporočljiva za varnost otrok. Nenadoma pa se je obrnil ter pri tem štrbunknil raz balkon. Padel je na sredo na zemljo ter radi tega ni zadobil hujših ran.

Še strašilo — kontrabandiarji

V prvih povojnih letih je tiho tapstvo v naši deželi zelo cvetelo. Pogostokrat smo čitali, da so danes tam, jutri zpet tam aretirali večje število tiho tapcev, ali pa da so se morali stražniki z njimi celo z orožjem v roki sprijeti v kruti borbi. Pozneje so taki slučajji postali vedno redkejši. Zvedeli pa smo, da se je pred nekaj dnevi pojavil v Ravne nad Tolminom tak oborožen spopad med tremi finančnimi stražniki in med skupino tiho tapcev. Ze več časa so stražarji tam gori vedeli, da se tam mimo prenaša tiho tapsko blago, blago, zlasti kava in tobak. Nadzorovali so skrivne poti in gorke prehode, opazili sledove moških čevljev v snegu in raznočeni prsti, tiho tapcev pa niso dobili. Pretekli noči, pa so na poti iz Ravni proti meji stražarji trije finančni stražniki pod poveljstvom Vida Capolicija. Proti jutru je šlo, ko so zaslišali nad seboj hojo. Hitro so poskrbeli v zasede in čakajo. Po grlovi se priplazijo trije moški s potnimi vrečami na hrbtu. Tedaj pianajo stražarji naje. Tiho tapci so takoj, ko so opazili nevarnost, začeli bežati nazaj proti meji. Stražarji so tekli za njimi, jim klicali, naj se ustavijo, pa niso hoteli ubogati; zato so začeli stražarji streljati. Dobili pa so odgovor od onih ravnotako s strelji iz samokresa. Proganjanje se je nadaljevalo do meje. V zvezi vsemu trudu je tiho tapcem uspelo pobegniti.

Priča je ustrelil Vilharja, ni pa videl drugih napadalcev. Obravnava se nadaljuje danes ob 9. zjutraj.

SKLEPI UPRAVNEGA ODBORA GORIŠKE POKRAJINE

(Seja dne 31. maja 1928.)

A. Zadeve ki so se odobrile:

Biljana (Kobzana, Modana, Doljenje): Družinski konsorcij, izprememba člena 14. pravil dogovora.

Sv. Lucija: Nakup zemljišča za občinski vodovod v Idriji ob Bači.

Črniče: Družinski konsorcij, izprememba člena 14. pravil dogovora.

Idrija: Prevzetje stroškov za nakup zemljišča za postavitev paviljona zoper jetiko in odstop zemljišča pokrajinski upravi.

Livče, Komen, Gorijsko, Skribe, Bate, Budanje, Škrbina, Slap, Gabrovica, Banjšice: Proračun za leto 1928.

Črniče: Pravilnik za občinsko osobe.

Bovec: Davek na stroje za ekspresno kavo.

Idrijsko: Javna ura.

Lokavec: Obrtni in trgovinski davek za l. 1928.

Črniče: Dobrodelno udruženje, proračun 1928.

Idrija: Oddaja hranilne knjižnice bivše Mestne hranilnice št. 2491 z vlogo v znesku 68.142 L.

Črniče: Dodatek h komplementarnemu davku za l. 1928. za bivšo občino Gojače.

Kojsko: Davek na dohodke iz obrti, trgovine in patentov.

Gorica: Dobrodelno udruženje, Sprejem volila v znesku L 20.000 iz oporoke Odona Lenasija.

Sempas: Pravilnik za občinsko policijo.

Vipava: Občinski vodovod.

Kojsko: Odplačevanje dolga pri videmski upravi za bivšo občino Steverjan.

Črniče: Dodatek h komplementarnemu davku za leta 1926, 1927 in 1928. za bivšo občino Kamnje, kakor tudi za bivšo občino Vrtovin.

Kanal: Prispevek za obrtno šolo.

Sempas: Dodatek h komplementarnemu davku za leto 1928.

Budanje: Zavarovanje šolskega poslopja zoper požar.

Trnovo pri Kobaridu: Nagrada cerkovniku na ureditev javne ure.

Pokrajinska uprava: Ustanovitve sode za sprejem nezakonitih izpostavljenih otrok.

Brestovica, Srpica, Čepovan: Sprejem bivših vojaških cest v lastno upravo.

Črniče: Nakup pisalnega stroja.

Pokrajinska uprava: Nakup pohištva za stanovanje N. E. prefekta. Dovolitev predumov.

Kojsko: Poravnava dolga pri videmski pokrajini.

Črniče: Pravilnik za poljske čuvaje.

Kal: Dobrodelno udruženje Pročun za l. 1928-1930.

Kanal: Posojilo, najeto pri hranilnici Monte di Pietà. Določitev novih pogojev.

Gabriele, Volče: Družinski davek za l. 1928.

Vodovodni konsorcij vipavsko doline: Pogodba za oddajo vode upravi državnih železnic.

B. Zadeve, ki se je odločila: Planina: Proračun za l. 1928.

CERENO

Še nekaj podrobnosti o nesrečnem našem Tušarju

Truplo pokojnega Vavla Tušarja se je našlo kakih pet kilometrov od Cologne Ferrarese na bregu reke Pada. Našla sta ga bila dva ribiča. Tušar ni imel pri sebi nikakih dokumentov, izginila mu je bila zlata ura z verzičjo, prav tako tudi listnica. Na nogah ni imel več čevljev. Od brega je bilo truplo pripeljano v kapelico Cologne Ferrarese. Da spoznata v utopljencu morebiti svojega prijatelja, ki se je bil odpravil pred tednim dni od doma neznan kam, sta odhitela gg. Gabriel Tavš in o. s. p. Kragelj v Cologno, kjer sta se v mrtvašnici prepričala, da je v utopljencu v resnici pogrešan Vavla Tušar. Sodna preiskava ni mogla dognati vzroka smrti, a se nadaljuje

romanjska goveda (okrog Pazina v Istri) ni za mleko. Nasprotno pa je nižinsko govedo (holandsko, simadolsko i. dr.) na splošno mlečno, enako tudi gorsko švicarsko enobarvno govedo. A ta pasma je umetno vzgojena (plemenita, zlahka ali kulturna), to se pravi, da jo je človek po mnogostevnih križanjih sam vzgojil in jo usposobil ne le za mleko, marveč tudi za pitje in vprego. Ni tu mesta, da bi se spuščali v podrobnosti o pasmi; povdariti hočemo le resnico, da igra v mlečnosti pasma tako veliko vlogo, da bi morala biti vsakega živinorejca prva dolžnost, da si preskrbi dobro pasmo, to je tako, ki odgovarja njegovim razmeram. Naši hlevi in naši semnji pa pričajo, da smo v tem pogledu še daleč zadaj. V hlevu so vsa mogoča pokolenja, le pravega ni. Ena krava je slučajno dobra mlekarica, dočim predstavljajo ostale le revščino.

Koliko so v tem pogledu storiili napredni živinorejci v drugih deželah! A delovali so skupno in strogo po načelih umne živinoreje. Na ta način so svojo bomo domačo pasmo plemenitili. Zakaj naj bi bilo pri nas to nemogoče? Še vedno srečamo v naših krajih, posebno po Krasu, domače ali podeželske krave pšenične ali sivkaste barve. Živali so trdne, skromne, trepežne in tudi precej mlečne. Brezdvomno bi si iz tega goveda vzgojili dobre krave, le pravilno postopanje manjka. Z dobro krmom, neprestanim odbiranjem plemenskih živali, s pravilno vzrejo mlade živine itd. bi dosegli lepe uspehe. Nič drugega ni treba, kot le razumne volje. Pamenet gospodar mi je nedavno pokazal zelo lepo tako govedo v svojem hlevu in je pristavil, da je redi neprestano že 25 let. Zadnje čase plemeni govedo s švicarskimi enobarvnimi bikci, ker so po lastnostih sorodni.

Kemija v boju z naravo

Do srede devetnajstega stoletja so izhajala vsa barvila, s katerimi so se barvale obleke in druge tkanine, iz živalstva in posebno iz rastlinstva. Morda najstarejše, na vsak način pa najodličnejše barvilo je bil škrlat, namenjen edino le vladarjem in njihovemu bližnjemu spremstvu. Škrlat so odkrili Feničani in izdelovali so ga še do rimskega cesarstva po večini v Tyrusu, leniškem mestu ob azijski obali. Odtod je poklical kralj Salomon nekoč delavce, ker je hotel udomačiti to obrt v Palestini. Dobival se je škrlat iz nekaterih školk Sredozemskega morja, katere so lovili z vabami in jih nato zmečkali, da so dobili barvilo, ki ga je žival napravljal v neki žlezi.

Poleg škrlata je prišlo praktično samo še eno barvilo iz živalstva; toda to barvilo je bilo tudi rdeče in prihaja od košeniljke, neke uši, ki je domača v Meksiki in ki so jo gojili prav radi njenega rdečega barvila že Asteiki. Leta 1526. je prišlo to barvilo prvič v Evropo, udomačilo se je v najkrajšem času in tako so nastala razna vzgojevališča takih uši v Zapadni Indiji, na Malaji, Španiji, Alžirju, Javi in Tenerifi. Uš se je vrgla ali v vrelo vodo ali se je v ugonobila v peči. Na ta način se je dobivalo barvilo od nje.

Vse druge važne barve so se dobivale iz rastlinstva; med njimi je bila glede važnosti na prvem mestu rastlina indigo. Indigo se je prideloval v Srednji Ameriki, na Javi in pred vsem v Indiji na velikih sadilnicah in v osemdesetih do devetdesetih letih so ga pridelali na leto približno za tri sto šestdeset milijonov lir. Nemčija na pr. je od tedaj rabila v letu 1880. sama nad 1 milijon kg.

Posebno važen je bil tudi broč. Rdeče barvilo se nahaja v koreninah te rastline. Po žetvi so se korenine posušile, zdrobile v prah in prišle kot prah na trg. Pridelovala se je ta rastlina na Francoskem, Holandskem, Južni Rusiji in Malji Aziji, drugod se je gojila rastlina le v malem obsegu. Leta 1868. je znašala svetovna produkcija broča kakih sedemdeset milijonov kilogramov v vrednosti dve sto sedemdesetih do tri sto milijonov lir.

Končno naj omenimo še barvan les, ki daje barvilo. Edino le še barvan les se med vsemi drugimi naravnimi barvami dandanes uporablja, da se napravljajo iz njega barvila, toda še to le v omejenem obsegu tako na Francoskem kakor v Nemčiji.

Do tega malega ostanka so vsa druga naravna barvila po sto in stoletni vladni danes že izginila s trga. Vse to je pa posledica odkritja onih barvil, ki se dobivajo iz premogove smole in ki se tudi imenujejo smolnata ali anilinska barvila. Leta 1856. se je odkrilo v Londonu in sicer v kemični delavnici znamenitega nemškega kemika Hoffmanna prvo smolnato barvilo; drugo tako barvilo, fuksin, so odkrili Francozi in Angličani kakor tudi Francija sta si ustvarili na tej podlagi svojo industrijo smolnatih barv. Nemci so se še oboje obnavljali. Komaj pozno v šestdesetih letih so se sezidale prve tovarne, ki so utemeljile svetovni sloves nemške kemično-barvne industrije.

Na stotine takih barv se je polagoma odkrilo v Nemčiji. Leta 1868. se je odkril alizarin, barvilo broča. Laže in lažje je se je dal alizarin uporabljati kakor pa naravno barvilo broča. Radi tega so prenehali nasadi in Nemčija, ki je prej uvažala največ bročnega barvila med vsemi drugimi državami, je postala čez noč zalagatelj alizarina za ves svet.

Umetni indigo je odkril Adolf pl. Beyer približno leta 1880., a to barvilo je prišlo po dolgotrajnih poskusih komaj leta 1897. na trg in medtem ko je Nemčija še l. 1896. uvozila za 14 milijonov indiga, ga je izvozila leta 1912. že za štiri in štiri deset milijonov mark. Nasadi indiga so propadli, velikanske izgube je doživel tedaj posebno angleški kapital, ki je bil naložen v te nasade.

V času naravnih barvil se je barvalo le z nekaterimi barvami, dandanes lahko dobimo vsak najmanjši odtenek vsake barve poceni in najboljše kakovosti. Še dandanes se zabeležuje vsak dan novi uspehi.

Kar smo poskušali opisati le s kratkimi besedami, kako so namreč izpodrinila smolnata barvila naravna barvila, je pa le eno dejanje nad vse zanimivega igrokaza, ki se vrši pred našimi očmi. Naslov temu igrokazu je: Izpodrinjevanje naravnih proizvodov s proizvodi kemične industrije. Ti zadnji izpodrinjajo in izpodrivajo prve: umetna barvila naravne barve, umetne dišave naravne, umetna gnojila hlevski gnoj, zračni soliter pa čiljskega. Kdo ve, kaj bomo še v tej stroki doživeli? Pomislimo samo na sintetični (umetni) bencin in na sintetični (umetni) kavčuk, ki se pravkar že naznana.

Naročajte „Naš Glas“

Hrana kot zdravilo

Hrana služi zdravemu telesu v glavnem za ohranitev njegovega obstoja in za nadomestilo njegovih tvariških izgub. Tudi v boleznih stoji ta naloga v ospredju. Njena izvršitev ni tako lahka prav v tem slučaju, kajti pri večini bolezni se izgube izdatno povečajo, medtem ko je na drugi strani želja po hrani t. j. tak večkrat zmanjšana. Izgube so torej večje kakor želja po nadomestitvi istih. Radi tega pomenja še velik dobiček, če se posreči, vsaj kolikor toliko zadovoljivo rešiti prej omenjeno nalogo. Staro zdravniško prislovico »Kdor zna bolnika pravilno hraniti, jih naprej ozdravi«, je treba razumeti v navedenem smislu.

Toda ta stavek ima tudi še obsežnejši pomen. Večkrat zamoremo z načinom, kakovostjo, pravilno izbero in količino hrane neposredno zdravilno vplivati na bolezen. Hranilne snovi lahko postanejo zdravilne in mi si na ta način nabavljamo sredstev za ozdravljenje mesto ne več lekarni marveč na trgu.

Brez drugega je zadeva jasna tam, kjer je nastala bolezen edino le radi napačne prehranitve. Kdor si je z preizdatno hrano nabral preveč masti, izgubi po izbiri piščle hrane, ki vsebuje le malo hranilnih snovi, kmalu odvečno mast. Kdor je postal z uživanjem hrane, ki ni imela mnogo železa, malokrvnen, dobi zopet kri in barvo, ako daje prednost železo vsebujočim jedem. V zadnjem času se je dala cela vrsta motenj v tem oziru pravilno oceniti z ugotovitvijo, da jih je povzročilo trajno pomanjkanje nekaterih velevažnih snovi, tako zvanih vitaminov v hrani; s pravilno prehranitvijo so se ta motenja ozdravila. Tako se pojavljajo pri ljudeh, ki se po večini hranijo s konzervami, krvavitve v koži in notranjih organih, ki pa takoj prenehajo z zauživanjem svežega sadja, presnega mleka in temu podobnega. Pri ljudeh, ki uživajo v glavnem olučen riž, kar se posebno dogaja v vzhodni Aziji (Japonska, Kitajska), opazujemo težka živčna motenja, ki prenehajo, ako se dodajo hrani riževi otrobi ali pa sveže droži. Razna očesna obolenja kakor tudi kostne omečitve se popravijo, če že ne popolnoma ozdravijo po zauživanju masla, rumenjaka, ribjega olja, sploh takih maščob, ki imajo mnogo vitaminov. Posebno v vojnem času so se pojavljale kot posledica napačne prehranitve razne bolezni, ki smo jih preboleli, ko smo prišli do pravih sestavljene hrane.

Prav tako jasna je nadalje zdravilna vrednost primerne hrane, ko gre za obolenje hranilnih organov ali hranil torej žlezotica in čreves. Cigar žlezodec proizvaja le preveč kisline, se počuti še najboljše pri jedeh, ki ne navajajo k tvoritvi žlezotice kisline. Vnet, ranjen oslabel žlezodec ali črevo najde v ne dražljivi, mehki, lahkoprebavni hrani najugodnejše pogoje na ozdravljenje. Nasprotno pa spodbuja groba, težko prebavna hrana, len, nedelaven, na sploh pa zdrav žlezodec k delovanju. Nezmereno kipeje v črevesu mora ustaviti hrana, ki vsebuje kolikor možno malo kipljivih snovi; nenavadno gniče pa take hrana, ki ima malo gniljivih tvarin.

Kot zdravilo se je izkazala pri mnogih obistnih boleznih hrana, ki je zelo malo slana. To je pa v takih le zvezi: zdrav človek zaužije mnogo več soli kot jo prav za prav potrebuje; preostanek se urno izloči v ledvicah ali obistih. Pri mnogih

(Dolge na IV. strani)

POSILANO

ZAHVALA

Podpisani se najtopleje zahvaljuje gg. zdravnikom, in sicer prof. dr. Mariniju (Corso Vittorio Em. št. 8), dr. Simoniti-ju in dr. Marušiču iz mestne bolnišnice pri Rdeči hiši, da so mu v nevarni bolezni rešili življenje.

CRNICE, 26. maja 1928.

Ivan Šinajof.

*) Za članke pod tem naslovom odklaja uredništvo vsako odgovornost.

Brill

pomeni za čevlje
blesk

ZAHVALA.

Vsem onim, ki so na katerikoli način izkazali poslednjo čast našemu nepozabnemu bratu, svaku, stricu

Vaclavu Tušarju

izrekamo najtoplejšo zahvalo, posebno pa gg. Gabrijelu Tavšu in Josipu Kraglju, obema iz Cerknega, ki sta preskrbela na licu mesta v Cologni Ferrarese vse potrebno za prevoz dragega nam pokojnika v rojstni kraj, preč. duhovščini, zastopnikom oblasti, požarni bramb, pevcem, darovalcem vencev, sploh vsem, ki so nam stali v tem težkem trenutku ob strani in ki so se v tako ogromnem številu udeležili zadnje poti pokojnega Vaclava.

CERKNO, 4. junija 1928.

ZALUJOČI OSTALI.

ZAHVALA.

Globoko gienji po izrednih dokazih prijateljstva in sočutja povodom nenadomestljive izgube našega ljubljenelega soproga in očeta gospoda

IVANA KERŽE-TA

izražamo svojo največjo hvaležnost vsem onim blagim osebam, ki so bodisi podarile cvetlice bodisi spremile pokojnika k večnemu počitku ali na katerikoli način izkazale zadnjo čast blagemu pokojniku.

Bog poplačaj vsem!

TRST, dne 4. junija 1928.

Rodbina KERŽE.

MALI OGLASI

SLUŽBO iščem kot organist in pevovalja na deželi. Naslov pri tržaškem uradništvu. 621

TROMBON, tenor, s štirimi ključi, v dobrem stanju, se proda za L. 400. Gropajz, Cologna, Strada Nuova 15. 622

ZALOGA papirja. Uvoz in izvoz na vse kraje. Cene ugodne. Tvrška G. Dollinar, Via Ugo Polonio 5, Trst. 252

SLUŽKINJA, zmorna gospodinjstva na kmetiji, se sprejme. Orlek št. 16. 610

STENICE. Popolno in zajamčeno uničenje na stanovanjih. Kuhinjski šturki, molji, podgane, mravlje itd. Razkuževalni zavod, Via Rossetti 2. 467

BABICA, avtorizirana, sprejema nosečice. Govori slovensko. Slavec, via Giulia 29. 322

CARRIBA

ČISTILNI ČOKOLADNI BONBON

IZBOREN PO OKUSU. UČINKUJE 2

GOTOVOSTJO PRI OTROCIH IN ODRASLIH.

PRODAJA SE V RUDECIH ZAVITIM PO 50 CENT.

Kemistno-izdelovalni zavod „Alla Madonna della Salute“ - Cav. Raff. Oodina - Trieste.

Oglavni zastopnik in solotnik se Italijo in Cologno: Adelfo Cecchet - Trieste Via S. Nicolò 10.

ZLATARNA Albert Povh
Trst, Via Mazzini 46
kupi krone po 1.46
Popravlja in prodaja zlatenine.

Naročajte „Edinost“

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrirana zadruga z omeji. poročilom
uredjuje v lastni hiši
Via Torre bianca 19, I.
Telefon št. 25-67.

Sprejema navadne hranil. vloge na knjižice, vloge na tek. račun in vloge na čekovni promet in jih obrestuje

po 4%

Večje in stalne vloge po dogovoru. Sprejema „DINARJE“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vkupitje, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru.

Na razpolago varnostne celice (sale)

Uradne ure za stranke od 8.30 do 13 in od 16 do 18.
Ob nedeljah je urad zaprt.

Za birmo, ne pozabite na staro trgovino zlatenine

ALOJZ POVH
PIAZZA GARIBOLDI 2
prvo nadstropje.

Največja (e)bnica v Trstu.
Pazite na naslov!

PODLISTEK

V. J. KRIZANOVSKA:

Pajčevina

Roman v štiri delih
iz rusčine prevedel I. V.

Povlekel jo je k sebi, jo nežno poljubil in šel v svojo sobo.

Ko je Milica ostala sama, so se začela nemirno izprehajati po sobi. Bila je razburjena in jezna in zopet se je spomnila Rostislavovih besed. „Inozemec, katerega ste si izbrali za gospoda, je navajen videti v ženi poslušno sužnjo svojih muh.“ — je rekel tedaj njen prijatelj iz detstva, in njegove preroške besede so se dobesedno izpolnile. Bila je vajena prostosti in da so ji izpolnili najmanjšo željo, zato se je zdaj v njej zbudila oholost in upornost.

Milica se je vrgla na divan in se zamislila. Volgo časa je premišljevala in končno ji je zavoljen nasmešek razjasnil obličje. Naša je sredstvo, s katerim dokaže domišljavemu Nemcu, da je nikakor ne namerava pokoriti njegovemu v lazu in se odreči svojih okusov in navad.

Naslednjega dne se je podala v mesto, da izvede svoj načrt. Poizvedela je za naslov judovskega hišnega oskrbnika, ki mu je velela, naj poizveduje, če je Malcejeva hiša na prodaj. Pismo poročilo o tem, naj ji pošlje naravnost v Krenico. Ni ji bilo treba dolgo čakati na odgovor. Jud ji je poročal, da bi dediti zaradi delitve zapuščine radi prodali hišo, zato ji je predlagal svoje posredovanje. In tako je Milica čez dva dni postala posestnica nove hiše za trideset tisoč mark in isti oskrbnik, Lejba Majzer, je prevzel tudi preuredbo in obnovo hiše po navodilih mlade gospodinje.

Berenklau, ki ni nič slutil o ženinih pripravah, je nameraval skleniti najemniško pogodbo za stanovanje, ki ga je on izbral, in le odsotnost hišnega gospodarja je zavlekla podpis pogodbe.

Grof je moral po službenih opravkih k obolenemu Vizenbru ku in odpravil se je k njegovemu stanovanju. Ko je šel mimo Malcejeve hiše, je z začudenjem zagledal, da so okna in vrata na stečaj odprta; videl je delavce, ki so belili stropove, barvali podoknice in popravljali štukaturo. Hiša je bila torej oddana v najem in ta okolnost je grofa razveselila. Slučaj ga je rešil tega spornega jabolka. Milica bo primorana zadovoljiti se s stanovanjem, ki ga je on izbral, ker ni mogoče več

najeti Malcejeve hiše. Zanimalo ga je zvedeti za ime novega gospodarja, zato je stopil k nekemu slikarju in ga vprašal, kdo je najel hišo. Mršav, debelonosi Jud, ki je vodil delo, je pristopil, se poklonil in rekel:

— Hiša je prodana, gospod, in popravljamo jo po željah nove gospodinje, grofice pl. Berenklavove.

Grof je obnemel; presenečenje in jeza sta ga davila. Ta očitna nepokornost žene, ki je kupila hišo, dasi je vedela, da mu ne ugaja, in to na tako zahrbtn način in s posredovanjem Judov, vse to je preselilo meje dopustnosti. Milica ga je spravila v smešen položaj, ker je vse to napravila brez njegove vednosti.

Razkačen se je grof vrnil, sedel v svoj koleselj in odhitel domov. Če bi mu bila žena prišla v tem hipu pred oči, bi se ji bilo slabo godilo; toda med enournno vožnjo se je toliko pomiril, da se je mogel zatajiti. Ko je prišel domov, je Milica po njegovem mrzlem poklonu in jeznem pogledu uganila, da je mož zvedel za njeno dejanje.

Ni se zmenila za to, da je mož pri svojem povratku ni poljubil, in šla je v jedilnico ter začela jesti docela dobre volje; včasih ji je na obličju zatrepetal tako lokav nasmešek, da se je grof čutil skoraj brez moči.

Spoznal je, da je ona posebjena eleganca, ki je vajena obistnosti in razmetavanju denarja, vedel je, da se neudobno počuti v ozkih razmerah; toda morala bi drugače ravnati, ne bi ga bila smela osmešiti s tem, da je kupila hišo, ne da bi to njemu povedala; take neumnosti ji je moral preprečiti enkrat za vselej.

Grof je ukazal nesti kavo v ženin buduar, in komaj je sluga postavil podnos na mizo ter odšel iz sobe, je grof zaprl vrata.

«Aha, zdaj se pripravlja prizor,» — je pomislila Milica, toda bila je odločena na odpor, zato je šla v spalnico po časopis in sedla h kaminu.

To ženino ravnanje je še bolj razjezilo grofa. Stopil je za ženo in jo vprašal s strogim glasom:

— Kako si se predrznila kupiti hišo brez moje vednosti? Saj sem ti vendar pojasnil, zakaj ne maram stanovati v tisti hiši; ne samo, da si pokazala očitno nepokornost napram meni, ampak si me pustila v nevednosti, tako da bi bil utegnil podpisati drugo najemniško pogodbo. Pojasni mi, prosim te, svoje ravnanje.

V njegovem glasu je zvenela zatajevana jeza; Milica ni dvignila oči s časopisa in je rekla ravnodušno:

bolnikih za tedvičnimi boleznimi je pa zmožnost tega izločanja oslabla, sol ostane v telesu in z njo primerna količina vode, ker ostaja kuhinjska sol v telesu vedno le razredčena; na ta način se nabira voda in posledica temu je vodenica. Ako pa odtegnemo hrani sol, prislusito tolo, da uporabljamo napo-pičeno sol, da jo izloča, istočasno z njo pa tudi zaostalo vodo. Tako ozdravi neslana ali maloslana hrana ledovito vodenico.

Tudi pri boleznih presnove kakor pri sladkorni bolezni ali pri pravem protinu je primarna hrana važen zdravilni činitelj. Bolnik za sladkorno boleznijo ne more predelati sladkorja, oni, ki ga muči protin, pa ščalnice kisline. Ako damo prvemu hrano, ki vsebuje kolikor možno malo takih snovi, ki tvorijo sladkor, drugemu pa tako z neznanimi več povzročajočimi snovmi, zabranimo v prvem slučaju nakopičenje sladkorja, v drugem slučaju pa nakopičenje seča v krvi.

Posebno zanimiva so nekatera novejša stremjenja, bojevati se s posebno prehranitvijo zoper večkrat zelo trdovratno boleznijo, ki jih povzročajo male živi. Najbližja misel, doseči uspehe z uvedbo kalcijevih sredstev v telo, so izkazale navadno kot zelo težko izvedljivo. Kaj pa, ako bi se mi ne lotili neposredno bakterij, marveč bi izpremenili telo, v katerem prebivajo one škodljive bakterije, s hrano tako, da bi telo ne nudilo več nobenih tal za razvoj oziroma za nadaljni obstoj prej omenjenih bakterij? Bakterije bi morale poginiti, kakor izginejo n. pr. močvirne rastline, kakor hitro odpeljejo iz dotičnega ozemlja vodo in ga na ta način izpušimo. V resnici so se že napravili pri jetiki pri težko ozdravljivih ranah in pri kožnih izpuščajih takovstni poskusi, pri katerih so se dosegli tudi mnogi spodbujajoči uspehi.

Pri nekaterih zdraviljenih igrah je posamezna živila odlično uogo; tako poznamo zdraviljenje z mlekom, z grozdem, s krompirjem in dr. Tega pa ne smemo tako razumeti kakor da bi omenjena živila vsebovala posebne zdravilne snovi. Da temu ni tako, dokazuje dejstvo, da zamoremo doseči recimo pri zdraviljenju z mlekom prav nasprotno uspehe. Kdor pri drugače zadostni hrani zauživa dnevno še večje količine mleka, se s tem debeli; Kdor pa le malo hrane zauživa, se zdravi tako rekoč s stradanjem. Oboje je pa v danih slučajih zdravilno. Isto je tudi pri zdraviljenju z zauživanjem grozdičja, pri čemer prihaja upeštev poleg vsega drugega še blagodejni učinek na čreva.

Ne samo omejitve najvažnejših hranilnih snovi torej delno stradnje je zdravilno, tudi odtegnitev piščalke zamore prav tako zdravilno uplaviti.

Imamo tudi posamezna živila z zdravilnimi snovmi zoper določene bolezni. Tako je zauživanje sirovega korena učinkovito sredstvo zoper trihine (žive niti), sirovega kislega zelja zoper navadne gliste, in bučna zrna pa odvajajo traku-ljo.

Toda ne samo v rastlinski, tudi v živalski hrani se lahko nahajajo posebne zdravilne snovi. Na to so prišli, ko so proučevali bolezni onih telesnih žlez, ki morajo oddati krvi življensko važne snovi. K takim žlezam spada med drugimi tudi žleza ščitulja, pri kateri se je najprej prišlo do tozadevnih ugotovitev. Pri nekaterih obolenjih te žleze se pojavi težko shujšanje, ki se pa takoj popravi, kakor hitro zaužije bolnik kakor živalsko žlezo ščituljo. Do podobnih ugotovitev se je prišlo tudi pri drugih žlezah. Seveda se organ kakor žleza ščitulja navadno ne uporablja kot živilo. Pač pa se to dogaja pri drugi telesni žlezi, namreč pri jetrih. Živalska jetra so zelo priljubljena jed. V novejšem času se je dogladno da dovede dnevno uživanje jeter do presenetljivih uspehov pri zelo nevarni krvni bolezni, pri kateri se je bila tvoritev krvi popolnoma ustavila. Potem takem vsebujejo jetra snov, ki premanjkuje bolniku in ki je za obnovitev krvi velikega pomena. Na ta način je pa postala ta jed zdravilo.

Po dr.-ju Conradu.

Uganka Etrurije

Iz tisoč kamenitih krst se dviga neizvesten svet. Svet, odkrit vsaj na zunaj po primerjavi njegovih raziskovalcev, ugotovljen v svojih prvotnih, izposojenih in sprejetih elementih, bi moral biti vsekar bolj dostopen razumevanju. Kar nam je ohranjeno od podobarstva Etruskov, se da uroditi po posameznih dobah in spoznati v zvezi s prejšnjimi ali istočasnimi kulturami. To je pa tudi vse. Umetnik in večak se lahko zadivi gledaje krepko z oblikami izraženo izročilo, ne da bi ga neresene uganka iz-izvora se nadalje motile. Toda znanstvenik si želi točnega raziskovanja, potrditve njegovega mnenja se hoče poglobiti v zgodnji postanek neizvestnega naroda, da se oboroži z dokazi. Z jasnimi, točnimi, gotovimi dokazi.

Prvi mednarodni kongres etruskologov, ki se je vršil v dneve v Florenci, ni prinesel poleg predavanja in razglabljanj najznamenitejših učenjakov v tej stroki nič posebnega novega. Etruska sfinga stoji še vedno veličastno in nemo

na svojem podstavku, obdana od spekulacij, ki kažejo vse neprijetni značaj mistične bistrovindosti in fantastičnega bahaštva. Gre za razlago etruskega jezika, onih skrivnostnih črk, ki so lahko čitljive, ki se dajo brez posebnega truda razbrati, ki se pa trdovratno upirajo največjim naporom, strmečim po njihovi razlagi in njihovem pomenu. Pisavo znamo čitati, ne vemo pa, kaj naj povedo prebrane besede. S primerjavami so se že dosegli nekateri uspehi, toda nerazjasnjenim črkam niso še mogli vdahniti življenja.

Vsekar so spravili pri kopanju etruskih grobov v dolini Trebbia v zadnjih letih številni materiali na dan, tako da je rešitev te jezikovne uganke le še vprašanje časa. Italijanski etruskolog Trombetti je na povod na kongresu z veliko slovesnostjo možnost skorajšnjega razkritja in je na primerjevalen način razložil pomen nekaterih besed, dostavil pa, da vkljub številnim napisom, ki jih imamo v etruskem jeziku in ki jih je nad 9000, ne dovede čisto površno primerjanje do nobenega zadovoljivega uspeha. Radi tega je uporabil ta znan italijanski učenjak pri svojem zadnjem spisu, ki izide v najkrajšem času kot knjiga, tako zvano etimološko metodo to se pravi, preiskal je etruski jezik v njegovih posebnih oblikah in ga postavil nasproti podobnim narečjem in sicer predhelenskim, indogermanskim in kavkaškim.

S tem pa prihajamo zopet do vseh domnevanj, ki se nanašajo na pokolenje etruskega naroda, do domnevanj, ki imajo prav toliko zagovornikov kolikor nasprotnikov. Nekateri učenjaki sklopaajo iz očitnih mongolskih obraznih potez ohranjenih etruskih kipov na njihov ogrsko-finski izvor in postavljajo prvotno domovino Etruskov vzhodno od Himalaje. Drugi videvajo v podobnosti etruskih mest s kaldejskimi mesti Babilon-cem in Asircev veliko sorodnost s semitskim plemenom, zopet drugi iščejo izvora tega izumrla naroda visoko gori na severu.

Na vsak način je pa to gotovo in splošno priznava: Etruski niso bili praprebivalci Italije. Prišli so na apeninski poluotok že s svojo kulturo, ki je bila dosežla že precej visoko stopnjo, uvedli so kot tuji kulturonošci v Italijo dotle neznan "emečansko življenje" in so imeli velike stike z egejskim svetom. Predaleč bi nas zapeljalo, ako bi razpravljali o tih dobah etruskega kulturnega nadljudja v Italiji od osmega do tretjega stoletja pred Kr. Rojstvom.

Zadnje najdbe, o katerih se je govorilo na kongresu, so se po večini izkopale v dolini Trebbi, kjer se domneva, da je stalo v največji bližini staro glavno mesto etruskega naroda torej središče etruske kulture. V letih od 1922. dalje se je raziskalo kakih 1000 grobov, došlo se je več kot 10.000 žar, ki so po večini vse atiškega izvora in ki pričajo o živahnem trgovskem prometu Etrurije z Atenami. Toda važnejši od teh žar, kipov in posod so dragoceni kamniti sarkofagi (krste), ki so opremljeni na pokrovih s krasnimi figurami in vdolbenimi, dobro čitljivimi, a vkljub temu nerazumljivimi črkami.

Se-li posreči v doglednem času, razbrati ta skrivnostni, tajinstveni jezik in razumeti njegov pomen? V Italiji se je v zadnjih letih zelo povečalo zanimanje za predimsko kulturo dobo. Izkopanine v najrazličnejših delih današnje Toskane so že v popolnem teku; od dneva do dneva prihajajo poročila o novih najdbah; gradivo narašča in oddelki za etruske stvari po muzejih se napolnjujejo. In se daj; ko se je vršil celo mednarodni kongres etruskologov in so se napovedala še druga podobna zborovanja, ne bo mogla več etruska sfinga vztrajati v svojem skrivnostnem molku. Ona bo morala govoriti, kar lahko zahteva z vsa pravico "učeni svet" in bo tako sledila egiptovski sfingi, ki se je tudi končno udala in odkrila svo taino faronske dobe.

Kartagina kot trgovsko mesto

Feniški mesti z razvito obrtjo in obsežno trgovino, Sidon in Tyrus, sta bili razpadli, toda feniška kolonizacija in feniška trgovina sta dobili novo središče v libijskem mestu Kartagini (Karhedonno mesto). Najpremožnejši in najinteligentnejši prebivalci prej naštetih starih mest so se bili priselili v podružno mesto, prinesli s seboj svojo od Babiloncev sprjeto kulturo in medtem, ko so se bili zadovoljili Feničani prej s tem, da so ustanavljali povsod le trgovske upravnice, so sedaj zavjevali večje ozemlje. Vkljub temu so ostali Kartaginci pred vsem trgovci in so skušali dobiti dobičkonosno pomorsko trgovino popolnoma v svoje roke. Tuje brodnike, ki so pluli v Sardinijo in druge kraje, so kar kratko malo pometali v morje, samo da so se na ta način odkrižali nevarnih tekmecev.

Tri silovite vojne je moral dobojevati Rim, da je uničil mesto Kartagino, ki se je bavila s svetovno politiko, ko je bil

Rim še neznan latinsko podeželsko mesto. Zelo zgodaj so se bile pojavile kartaginske ladje ne samo na Sredozemskem, marveč tudi na Severnem morju in na Atlantskem oceanu. Trgovali so s starim «saronskim blagom» t. j. s tyrškim škrlatom in tyrški piščalkami, s sužnji iz Afrike in Korzike, z vinom in oljem iz Sicilije in Južne Italije. Njihov svet jim je dajal dragulje in zlato, slonovo kost in živalske kože, njihovo mesto tkanine, Arabija jim je dobavljala kadilo, Egipt platno, Malta pletenine, otoki Sredozemskega morja galun, Elba tudi železo, vosek in med. Iz Grčije so odnašali vino in lončevino, iz Cipra baker, iz Španije srebro, iz Anglije cin. Verjetno je, da so Kartaginci obiskovali tudi obala Vzhodnega morja, kjer so izmenjavali jantar. Njihovo trgovsko ozemlje se je raztezalo od Sierre Leone in Cornwallisa do malabarske obali. Ogromna bogastva so kopičili Kartaginci v svojem mestu, ki bi zaslužilo, da bi se imenovalo: London starega veka. Polybij izjavlja, da je bila Kartagina najbogatejše mesto na svetu.

Kartaginci so se tudi bojevali, imeli so celo velike boje, toda nikdar jim ni šlo za nadvlado, vedno so gledali le, kjer bi kaj zaslužili. Njihovi dohodki so se dali primerjati le z onimi, ki jih je imel perzijski kralj. Kar se tiče bogastva in udobnosti, se Rim nikakor ni smel imenovati poleg Kartagine. Značilno je bilo dejstvo, kako posmehljivo so govorili po prvi punski vojni v Rim poslani kartaginski odposlanci pri svojem povratku o starinskih in preprostih šegah pri Rimljanih. Vse senatorske družine v Rimu so imele, tako so pripovedovali odposlanci, srebrno namizno posodo v enem samem izvodu in to namizno posodo so odposlanci videli povsod, kamor koli so bili povabljeni na obed. Ta dragocena posoda je tako romala od družine do družine.

Nobeno čudo ni bilo, če se je v antičnem Londonu živelo bolje kakor pa v glavnem mestu tedaj še skozi in skozi agrarne rimske države, čeprav je imela Kartagina ogromnih stroškov s svojo armado najetih vojakov in s svojo mornarico. Meščani niso plačevali nobenih neposrednih davkov. Ponerbe so se v državni upravi večkrat dogajale, toda davek, ki so ga morali plačevati premaganci, in dohodki na carini so popolnoma krili vse izdatke. Ko se je končala tri in dvajset let trajajoča prva punska vojna, so Kartaginci brez nobenih težkoč krili tako tekoče izdatke kakor tudi prvo plačilo Rimu v znesku 340.000 tolarjev in štirinajst le po sklenjenem miru je premagana Kartagina ponudila, da plača hkratu še ostalih šest in trideset o-brokov. Kartaginci so imeli že skoraj moderno finančno upravo v vnanjimi državnimi posojili in s posebnim plačilnim sredstvom, v katerem lahko vidimo predhodnika našega papirnatega denarja. Rim, ki tedaj še ni poznal veleposesti, je bila kmečka država, ki je črpala vse svoje ogromne sile iz svoje obdelane zemlje.

Vladajoči razred so sestavljali veletrgovci in plantažni posestniki. Srednjega stanu ni bilo, večina meščanov ni imela nobene posesti. Posestniki plantaž so bili po veliki večini tudi veletrgovci, ki so nalagali svoje glavne v veleposetva. Te veleposetvo so jim obdelovali uklenjeni sužnji. Mnogi teh veleposetnikov je imelo do dvajset tisoč takih človeških živinčet. Večkrat je prišlo do opozicije in do nemirov proti vladajoči gospodi, toda meščani niso poznali discipline in zato so bili popolnoma brezmočni. Stari London, t. j. London starega veka je padel, ker je vedno mislil le na kupčije in na zaslužke, ker je imel državo za kupčijsko podjetje in ker je pri tem pozabil, da je železo vedno močnejše od zlata.

Vsevolod Garlin:

Attalea Princeps

Iz ruščine prevedel Ivan Vouk.

V nekom velkem mestu je bil botaniški vrt in v tem vrtu ogromen cvetličnjak iz železa in stekla. Bel je zelo lep: vitki, zaviti stebri so držali vse poslopje; nanje so se oprlali vzorno izdelani loki, ki so bili med seboj prepleteni z mrežo železnih okvirjev, v katere so bile vstavljene šipe. Posebno lep je bil cvetličnjak, ko je solnce zahajalo in ga obarilo z rdečim sijem. Tedaj je bil ves v ognju, rdeči odsevi so se poigravali in prelivali kakor

v ogromnem, fino brušenem dragem kamnu.

Skozi debele prozorne šipe si videl zaprte rastline. Vkljub veličini cvetličnjaka so bile na temnem. Korenike so se jim prepletale in jemale druga drugo vlogo in hrano. Drevesne veje so se križale z ogromnimi listi palm, jih upogibale in lomile, a same so se upogibale in lomile ob železnih okvirjih. Vrtarji so neprestano obrezovali veje in podvezovali listje, da ne bi mogli rasti, kamor bi se jim zljubilo, toda to je malo pomagalo. Rastline so hlepele po širokih prostorih, domovinski zemlji in prostosti. Bile so iz toplih dežel, nežna, razkošna bitja so se spominjala domovine in hrepnela po njej. Če je steklena streha še tako prozorna, jasno nebo to ni. Pozimi so šipe včasih zamrzile; tedaj je postalo v cvetličnjaku docela temno. Vrtar je žvižgal, se zalekal v okvirje in jih stresal. Streho je pokrili nametani sneg. Rastline so stale tam, poslušale vitje vetra, toplega, vlažnega, ki jim je dajal življenja in zdravja. In zazelele so si zopet občutiti njegovo pihljanje, zazelele so si, da bi jim zazibal veje in se poigral z njihovim listjem. Toda v cvetličnjaku je bil zrak miren: kvečjemu da je včasih zimski vihar urolil šipo, in tedaj je hladen tok, poln roja, zavel pod oboki. Kamor je udaril ta tok, tam so listi bledeli, trepetali od mraza in veneli.

Toda šipo so takoj nadomestili. Botaniški vrt je upravljal odlični, uteni ravnatelj, ki ni trpel nikakega nerada, dasi je bil večji del svojega časa zaposlen pri drobnogledu v posebni stekleni utici, ki je bila nameščena v glavnem cvetličnjaku.

Med rastlinami je bila neka palma, najvišja in najlepša izmed vseh. Ravnatelj, ki je sedel v utici, jo je imenoval po latinsko: Attalea. Toda to ime ni bilo njeno domovinsko ime: to ime so iznašli botaniki. Domovinskega imena botaniki niso poznali, in ni bilo zapisano s črnilom na beli deski, priti bi na deblo palme. Nekeč je prišel v botaniški vrt popotnik iz tiste gorke dežele, kjer je palma zrastle; ko jo je zagledal, se je nasmehnil, ker ga je spomnila domovine.

— Al — je rekel, — poznam to drevo. — In imenoval ga je z njegovim domovinskim imenom.

— Oprostite, — je zaklical iz svoje utice ravnatelj, ki je v tistem trenutku rezal z nožem neko stebelce, — vi se motite. Takega drevesa, kakor ste ga vi imenovali, ni. To je Attalea princeps, doma iz Brazilije.

— O da, — je rekel Braziljanec, — jaz vam verujem, da jo botaniki ki nazivljate Attalea toda ona ima tudi svoje domovinsko, pristno ime.

— Pristno ime je tisto, ki ga ji je dala veda, — je suho odgovoril botanik in zapri vrata svoje utice, da bi ga ne motili ljudje, ki ne razumejo niti toliko, da če nekaj trdi človek vede, je treba molčati in poslušati.

Braziljanec pa je dolgo stal tam in gledal drevo in pri srecu mu je postajalo vedno otožnejše. Spomnil se je svoje domovine, njenega solnca in neba, njenih bujnih gozdov s čudovitimi živimi in ptičami, njenih pušav in udovitih južnih noči. In spomnil se je, da ni bil nikjer srečen razen v svoji rodni deželi, in vendar je obšel ves svet. Dotaknil se je z roko palme, kakor da se poslavlja od nje, ter šel iz vrta, a naslednjega dne se je vrkal na parnik, ki je potoval v njegovo domovino.

Palma pa je ostala. Zdal ji je postalo še huje, dasi ji je bilo tudi pred tem dogodkom silno hudo. Bila je popolnoma sama. Pet sečnjev visoko se je dvigala nad vrhove vseh drugih rastlin, a te rastline je niso marale, bile so ji neveseljive in jo smatrale za osabno. Njena visokost ji je bila samo v gorje. Vse druge rastline so bile skupaj, ona pa je bila sama. Bolje kakor vse ostale se je spominjala rodne neba, več kakor vse je hrepnela po njem, kakaj bila je najbližje onomu, ki ji je nadomestovalo nebo: ostudni stekleni strehi. Skozi njo je videla včasih neko sinjino: bilo je to nebo, dasi tuje; in blede, toda vendar pristno sinjo nebo. In ko so se rastline pogovarjale med seboj, je Attalea vselej molčala, zalovala in mislila o tem, kako lepo bi bilo stati celo pod tem bledim nebom.

— Povejte mi, prosim vas ali nas bodo kmalu zalivali? — je vprašala sagova palma, ki je silno ljubila vlogo. — Tako mi je danes, kakor bi morala usahiti.

— Čudim se vašim besedam, sosed, — je rekel trebušasti kaktus. — Ali vam ni dovolj ogromne množine vode, ki vam jo vlivajo vsak dan? Mene pogledite: meni dajo prav malo vlage, pa sem vendar svež in sočen.

— Ne nismo vajene pretiranega štedenja, — odgovorila sagova palma, — me ne moremo rasti na takih suhih, ničvrednih tleh, kakor katerisibodi kaktus. Me nismo vajene živeti kakorsibodi. Razen tega vam še to povem, da vas ni nihče vprašal po vašem mnenju.

Po teh besedah se je sagova palma užaljena našobila in utihnila.

— Kar se mene tiče, — je rekel cimetovec, sem skoraj zadovoljen s svojim položajem. Res da je tu nekoliko dolgočasno, toda vsaj se mi ni treba bati, da bi me kdo odril.

— Vseh niso odirali, — je rekla drevesasta praprota. — Seveda.

mnogim se zdi tudi ta ječa raj po bednem življenju, ki so ga imeli v prostosti.

Cimetovec je tedaj pozabil, da so ga odirali, užalil se je in se začel pripravljati. Nekatere rastline so bile na njegovi strani, druge na praprotovi in začelo se je splošno zmerjanje. Če bi se mogli zganiti s svojih mest, bi se gotovo stekli.

— Zakaj se pripravate? — je rekla Attalea. — Ali si s tem kaj pomagajte? Svojo nesrečo še povečujete z jezo in razdraženostjo. Pušajte svoje prepire in pomislite rajši na stvar. Poslušajte! Rastite više in šire, raztegnite veje ter jih uprite v okvirje in stekla: naš cvetličnjak se vsuje na koščke in tako pridemo na prosto. Če se kaka posamezna vejica upre ob šipo, jo gotovo odrežite, toda kaj naj napravijo stotim silnih in drznih stebel? Skupno delajmo in zmaga bo naša.

Spčetka ni nihče ugovarjal palmi; vsi so molčali in niso vedeli, kaj bi rekli. Končno se je sagova palma odločila.

— To so same gluposti, — je izjavila.

— Gluposti! gluposti! — so pritrtila drevesa in vsi so začeli dokazovati Attaleji, da je njen predlog strašno neumen. — Neuresničljive sanje! — so vpili, — neumnost! bedastoča! Okvirji so trdni in mi jih nikdar ne zlomimo, pa tudi če bi jih zlomili, kaj potem? Pridejo ljudje z noži in sekirami, odrobijo veje, popravijo okvirje in pa pojde po starem. Samo to bi dosegli, da bi nas na debelo obrezali...

— No, kakor hočete! — je odgovorila Attalea. — Zdaj vem, kaj mi je napraviti. Pustila vas bom na miru: živite, kakor hočete, zmerjajte se in pripravajte se za kapljico vode in ostanite vedno pod stekleno kapo. Jaz si že sama pot najdem. Jaz hočem videti nebo in solnce, pa ne skozi to rešetko in te šipe, — in videla ga bom!

In palma je ponosno gledala z zelenim vrščikom na gozd tovarišev, ki se je razprostiral pod njo. Nihče se ji ni upal ugovarjati; samo sagova palma je tiho rekla sosedni cikadeji:

— Videli bomo, da, videli bomo, kako ti odsečejo debelo glavo, da se ne boš tako visoko nosila, osabnica!

Drugi so molčali, dasi so bili tudi jezni na Attalejo zaradi njenih ošabnih besed. Samo neka mala travica se ni jezila na palmo in se ni čutila užaljene, po njenih besedah. Bila je to najrevnejša in najbolj prezirana travica med vsemi rastlinami v cvetličnjaku: krhka, blede, plazeača se, z uvelimi debelimi listi. Ni imela nobene posebnosti in v cvetličnjaku so jo rabili samo za to, da so jo pokrivali golo zemljo. Obvijala je vznak velike palme, jo poslušala in zdelo se ji je, da ima Attalea prav. Ona ni poznala južne prirode, vendar pa je ljubila zrak in prostost. Tudi zanj je bil cvetličnjak ječa. «Če

jaz, ničeva, vela travica, tako trpim brez svojega sivga neba, kako more šele to prelepo in mogočno drevo občutiti suženjstvo! Tako je mislila, se nežno ovijala palme in jo božala. «Zakaj nisem veliko drevo? Jaz bi slušala njen svet. Skupaj bi rastle in skupaj bi šli v prostost. Tedaj bi tudi drugi videli, da ima Attalea prav.»

Toda ona ni bila veliko drevo, ampak samo majhna vela travica. Ona ni mogla drugega, kakor da se je še nežneje ovijala okrog Attalejinega debla, ji zašepetala svojo ljubezen in željo, da bi ji poskus uspel.

— Seveda, pri nas ni tako toplo, nebo ni tako čisto, deževja niso tako obilna kakor v vaši deželi, vendar pa je tudi pri nas nebo in solnce in veter. Pri nas ni tako bujnih rastlin, kakor ste vi in vaše tovarišice, toda tudi pri nas raste prava lepa drevesa: smreke jelke in breze. Jaz sem majhna travica in nikdar ne povzpnem do prostosti, toda vi ste tako veliki in silni! Vaše steblo je trdno in ne bo vam treba dolgo rasti, do steklene strehe. Vi jo prebivate in pridete v božjo luč. Tedaj mi boste povedali, če je zunaj še vedno tako lepo, kakor je bilo nekdaj. Tudi s tem bom zadovoljna.

— Čemu ne bi šla z menoj na prosto, mala travica? Moje deblo je krepko: upri se vanj in plezaj po meni. Tebe nositi je zame malenkost.

(Konec prih.)

Darovi

Mesto cvetja na grob pok. botra Ivana Keržeta Jarujeta C. in M. za Šol. društvo L. 20.

Mesto cvetja na grob pok. Ivana Keržeta daruje za Šolsko društvo obitelj Knezic L. 100.

Pokojniku blag spomin, darovalcem srčna hvala!

Širite „EDINOST“

Proti TRAKULJI

Ugledni zdravnik priporočajo že več let in predpisujejo kot SREDSTVO Z GOTOVIM IN TAKOŠNIM UČINKOM

TENIFUGO VIOLANI

ki ga izdeluje kemik-lekarnar G. VIOLANI v Milanu

Dr. SARDOČ

ZODOZDRAVNIK

TRST

VIA S. LAZZARO 23. II.

GRANDI MAGAZZINI

S. GIACOMO

Trst, Campo S. Giacomo 7

NADALJUJEJO

Z VELIKANSKO

RAZPRODAJO

odrezkov bombaževine, volnenine, svilenine in raznih ostankov drugih potrebskin

po neverjetnih cenah

vsled izpraznitve prostorov.

Porabite priliko

dokler traja zaloga.